

תוכנית רדיו עם רון נשיאל 4 בדצמבר – הרעיונות המסוכנים ביותר לעולם

רעיונות המסתובבים במוחם של אנשים הם דבר מאוד חשוב בחקר העתיד. אנחנו קוראים להם דימויים עתידיים. כולנו יודעים כמה חשוב לייצר רעיונות. בעזרתם הגענו להישגים מרשימים בהיסטוריה של ההומו ספינס—האדם החושב. אבל רעיונות יכולים להיות גם מאוד מסוכנים לעתידו של המין האנושי.

הבעיה היא שבדרך כלל רעיונות מסוכנים אינם נראים כך בתחילה. כי אם הם מיד מזוהים כמסוכנים, אנשים רבים דואגים להרוג אותם באיבם.

רעיונות רבים בהיסטוריה עד שהתבררה משמעותם השלילית הם כבר הספיקו לזרוע הרס וחורבן. ובדרך כלל לוקח שנים רבות עד שאנחנו מצליחים לגדוע אותם. במקרים רבים דורות לא מעט אחר כך אנחנו נמשיך ללקק את הפצעים שנפערו מהם. הדוגמאות הן רבות. אנחנו היהודים לא צריכים להתאמץ כדי להעלות דוגמאות מהעבר. תורת עליונות הגזע של הנאצים היא רק מהאחרונה שבהם.

בחודש שעבר, אחד מכתבי העת היוקרתיים בשם Foreign Policy ערך פרוייקט אינטלקטואלי מעניין עם מספר הוגי דעות. 8 אנשים מתחומי עיסוקים מדעיים שונים נשאלו: מהו לדעתם הרעיון אשר נמצא רק בשלבי נביטתו הראשוניים—בכל מיני תחומים: במדעים, בטכנולוגיה, במדיניות, בכלכלה ועוד—אשר לדעתם יכול להפוך למסוכן מאוד עבור כולנו במהלך המאה הבאה.

בגלל אילוצי הפינה שלנו, בחרתי מתוך הרשימה הזו שני רעיונות שדומני כי כדאי לכולנו למקד את המבט בהם כדי שלא יגדלו לכדי מפלצות שתוצאותיהן מי ישורם! מי שירצה לקרא על שאר הרעיונות המסוכנים אני ממליץ לקחת את הגליון האחרון של כתב העת Foreign Policy.

הרעיון הראשון שבחרתי ניתן לתת לו כותרת מעין זו: המתקפה על הרעיון של הבחירה החופשית.

מאז ומתמיד המין האנושי עסק בדילמות סביב הרעיון של בחירה חופשית. האם יש בחירה חופשית? עד כמה האדם יכול לשלוט ברצונותיו ובמעשיו? תמיד היו ספקנים בנושא הזה. אלה טענו שמעשה ידי האדם מוכתבים על ידי הטבע בו הוא נולד. אחרים אמרו שבסך הכל מחשבותיו ורצונותיו של האדם הם מקריים ולא

אלא שהמדעים החדשים בפסיכולוגיה ובעיקר במדעי הגנטיקה, לדעתו של פרופ' דייויס—פילוסוף ידוע שם מאוסטרליה—נמצאים בתחילתה של מתקפה רבתית גם על מעט מרעיונות הבחירה החופשית שמלכדות את סדרי החברה הקיימים.

פסיכולוגים חדשים טוענים שהתחושה של הרצון החופשי אינה אלא פיקציה. הרי אנחנו לא יכולים לרצות את מה שאנו לא רוצים. הגנטיקאים החדשים ממסדים את ההנחה שהגנים מכתיבים את מה שעובר במוחנו ובגופנו. הרעיונות הללו לדעתו של דייויס הם מסוכנים דווקא בגלל שיש בהם גרעין של אמת. והסכנה היא שיהיו אנשים שישתמשו ברעיונות מדעיים כאלה כדי להוביל תנועות חברתיות ומשפטיות שהכל בעצם טבעי וכי לא ניתן להטיל אחריות גם על המעשים הכי זוועתיים שמישהו יעשה.

הרעיון השני המסוכן ידוע לכמה אנשים בשם: טרנסהומניזם.

מי שמציע שהרעיון הזה הוא מסוכן הוא לא אחר מאשר פרנסיס פוקוימה.

טרנסהומניזם הוא רעיון שיש כבר מאחוריו תנועה חברתית, פוליטית וכלכלית. הרעיון שעומד מאחורי התנועה הזו הוא לשחרר את המין האנושי מהאילוצים הביולוגיים שלו. בבסיס התנועה הזו הרעיון כי המין האנושי צריך להסיט את גורל התפתחותו מהתהליך העיוור והרנדומלי של האבולוציה שעיקרו היה וריאציות והאדפטציות אל הליך יותר מאורגן ומודע. וכל זה במטרה לשפר את המין האנושי באופן יזום שיהיה יותר חזק, יותר חכם, עם תוחלת חיים יותר גדולה, שלא יהיה מונע על ידי אלימות, וכדומה.

המסוכן ברעיון של טרנסהומניזם לדעת פוקוימה אינם ההטבות שאנחנו נרוויח מהפיתוחים הנגזרים מביוטכנולוגיה אלא מהעובדה כי יהיו כמה אנשים שיחשבו שהם יודעים מה טוב למין האנושי. הוא שואל: האם יש מישהו שיכול להמשיג מה באמת טוב לאדם?

הוא טוען שדווקא היתרונות שלנו שהתפתחו בתהליך אבולוציוני ארוך ומייגע קשורים בטבורם למגרעות שלנו. אם לא היינו, למשל, אלימים ואגרסיביים לא היינו יכולים להגן על עצמנו. אם לא היתה לנו תחושת האנוכיות לא היינו מסוגלים להיות נאמנים לקרובים לנו. אם לא היינו קנאים לא היינו מסוגלים לחוש אהבה לאף אחד.

בקיצור הרשימה של הרעיונות המסוכנים מהסוג הזה מלמדת שרק ענווה כלפי טבעו של האדם, ענווה כלפי הטבע באופן כללי, קבלת אחריות על מעשינו והתעסקות כל הזמן ברצונותינו ובמידה רבה דחיה של דחפים רצוניים שלנו יכולה להבטיח שלא ניפול למערבולות היסטוריות שיעשו שמות בכולנו.